

ОСНОВНІ СТРАТЕГІЇ ВИКОРИСТАННЯ ЗАПИТАНЬ НА УРОКАХ З ОГЛЯДУ НА НАВЧАННЯ ФІЛОСОФІЇ

Вікторія Кришмарел, к.філос.н., с.н.с.

Інститут педагогіки НАПН України
м. Київ, Україна

Постановка запитань з метою навчання – чи не базовий педагогічний метод, відомий як майєвтика ще з застосування його Сократом. Наразі він все ще лишається актуальним, що, наприклад, підтверджують розробки О. Бреніф'є (2014). Проте на сьогодні в більшості країн світу перспективним вважається навчання на основі розвитку вміння ставити запитання, і лише після цього шукати відповіді (Heick, 2019). Такий метод спрямований на розвиток критичного мислення учнів, і саме його ми вважаємо вихідним для навчання філософії як здатності вдумливо читати; аналізувати, синтезувати та оцінювати проблему та шляхи її вирішення; представляти власні висновки аргументовано в усній або письмовій формі; діяти відповідно до обґрунтованих для себе та інших цінностей та позицій. Необхідність та перспективність такого навчання наразі є загальноновизнаними (Kryshmarel, 2018), тому зупинимося на методах запитування, спрямованих на розвиток вищеокреслених вмінь і навичок.

Метою дослідження є проаналізувати підходи до постановки запитань, які практикують в різних країнах, виділити найбільш поширені з них, вказавши складнощі та перспективи їх застосування для наскрізного навчання філософії. Оскільки навчання філософії в школах України наразі відбувається наскрізно, здебільшого в рамках суспільствознавчо орієнтованих предметів у ліцеї, то доцільно окреслити найбільш ефективні стратегії використання запитань на уроках. На основі цього можна відповідно до дидактичної мети уроку (або позаурочної діяльності) обрати ту або ті, які відповідатимуть їй.

Визначено, що найбільшого поширення в Україні, та й у світі в цілому набула методика постановки запитань відповідно до таксономії навчальних здобутків, розробленої Б. Блумом та ін. В Україні найбільш детально та різнобічно досліджено роботу за цим методом О. Пометун (Pometun, 2019). Ця стратегія в цілому є зрозумілою для вчителів, дозволяє чітко визначати складність запитань, що полегшує оцінювання. Складнощі можуть виникати при роботі на вищих рівнях мислення, коли запитання потребують дослідницького пошуку відповідей, а оціночний рівень може бути

спрощений до констатації без належної аргументації або поверхового «ковзання проблемою», коли відбувається не осмислення та формування ціннісного горизонту особистості, а емпірично-емоційне опрацювання.

З'ясовано, що дещо іншу стратегію запитування було розроблено, апробовано та ефективно впроваджено Д. Мейєр (Berger, 2014). Алгоритм будується на формуванні т. зв. «звичок розуму»: осмисленні доказів; врахуванні різних точок зору; об'єднанні; побудові передбачень; розкритті значення. Загалом, робота над складними запитаннями, які формулюють самі ж учні, спрощує розуміння ними абстрактних понять, дозволяє прояснити взаємозв'язки та сформулювати власні концепції, які будуть базуватися на осмисленні і власного досвіду, і теоретичних здобутків. Проте, це потребує від вчителя більшої гнучкості у опрацюванні тем, готовності до емпатії та свободи учнів. В цілому, зазначена стратегія дозволяє більш аналітично осмислити проблему та отримати виважені висновки.

Виокремлено, що, на відміну від Д. Мейєр, Р. Альбер пропонує задавати прості питання, покликані розкрити потенціал будь-якого учня незалежно від теми: Як ти думаєш? Чому? Звідки це знаєш? Що можна додати? Які питання ще є? (Alber, 2013). Фактично, тут відбувається перехід від особистої думки через досвід до осмислення результатів та перспектив. Цю стратегію можна використовувати досить широко в цілому на уроках, пам'ятаючи про те, що обов'язково необхідно дочекатися відповіді. При навчанні філософії доречніше було б замість першого питання дати можливість виокремити тему для осмислення самими учнями. При цьому вчитель має виступати у ролі фасилітатора, котрий спрямовує розмірковування вглиб, а не авторитета, який очікує на «правильну» відповідь.

Узагальнюючи різні типи питань, спрямованих на просування учнів у навчанні, вони можуть бути: на перевірку фактів, уточнюючими, з метою формулювання гіпотез/наслідків та перспектив, на розуміння завдань.

Зроблено висновок, що окресливши основні стратегії в запитуванні на уроці, виділяємо їх спільні риси: спочатку звернути увагу на фактологічний матеріал, далі осмислити його через залучення власного практичного та теоретичного досвіду, окреслити наслідки/перспективи, сформулювати особистісну позицію через постановку запитань. На початкових етапах вчитель може спрямовувати дослідження відповідними етапу питаннями, в подальшому учні здатні самі просуватися у навчанні, що відповідає їх особистісним освітнім та смисложиттєвим потребам.

З огляду на вищевикладене, вважаємо, що навчання філософії учнів через опрацювання ними запитань є ефективним підходом. Проте, впровадження подібних моделей потребує методологічного підвищення кваліфікації вчителів.

Ключові слова: ліцей, методи, навчання філософії, питання.

Література

- Alber, R. (2013, October 31). *5 Powerful Questions Teachers Can Ask Students*. Retrieved from <https://www.edutopia.org/blog/five-powerful-questions-teachers-ask-students-rebecca-alber>
- Berger, W. (2014). Can a school be built on questions? *A More Beautiful Question: The Power of Inquiry to Spark Breakthrough Ideas*, 50–56.
- Brenifier, O. (2016). *What's the Big Idea?: Why Must I Do As I'm Told?*, 32
- Heick, T. (2019, June 12). *Why Questions Are More Important Than Answers*. Retrieved from <https://www.teachthought.com/critical-thinking/why-questions-are-more-important-than-answers/>
- Kryshmarel, V. (2018). The teaching of philosophy at school: the main trends. *Ukrainian Pedagogical Journal*, 3, 126–136. (in Ukrainian)
- Pometun, O. (2019). *Questions at the lesson: Why? Whom? How and what about*, 96. (in Ukrainian)

РОЗВИТОК ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Ірина Кухта

Комунальна установа Сумський навчально-виховний комплекс «дошкільний навчальний заклад – загальноосвітня школа I ступеня № 41 Райдуга»
м. Суми, Україна

Метою дослідження є аналіз розвитку загальної середньої освіти України в умовах євроінтеграції. Розвиток сучасної освіти України знаходиться на одному шляху із загальноосвітніми тенденціями. Встановлено, що головний напрям розвитку системи шкільної освіти полягає у розв'язанні проблеми особистісно-орієнтованого навчання.